

Forfatter: Grundtvig, N. F. S.

Titel: Udrag fra HAANDBOG I VERDENSHISTORIEN. Nyaarstiden

Citation: Grundtvig, N. F. S.: "N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter", i Grundtvig, N. F. S.: *N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter*, Gyldendalske Boghandel, 1904-1909, s. 574.
Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-grundtvig07val-shoot-idm140245217616800/facsimile.pdf> (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: N. F. S. Grundtvigs udvalgte Skrifter

Det Sextende Aarhundrede

endnu sexten Aar, æret og elsket i sin Kreds som en aandelig Patriarch eller Kirkefader, hvis Indflydelse var grændseløs, netop fordi han slet ingen anden vilde have, end den man frivillig gav Dr. Morten for hans Herres eller for hans egen Skyld, og han saae med stor Fornøielse sin Venne-Kreds udvidet ei blot over Württemberg og andre Dele af Tydskland, men ogsaa over de tre Nordiske Riger, der fra det Sextende til det Attende Aarhundrede omtrent ligesaa troskyldig rettede sig efter »Universitetet i Wittenberg,« som fra det Niende til det Ellevte efter Ærkestolen i Bremen.

Denne Morten Luther, der ikke alene befriede sit Fædreland fra Pavedømmets og sit Modersmaal fra Latinens Aag, men saa at sige skabde en Tydsk Bibel, der hver Søndag paa Herrens Vegne syndes med »Prædiken og Sang« at staae lyslevende midt iblandt Folket, han maatte næsten nødvendig, selv mod sin Villie, komme til at afløse alle de Paver, Høigene og Kirkefædre, han havde styrtet fra deres Høisæder, og de Tydske Lutheraner kan derfor langt bedre undskylde Canoniseringen af Luthers Bibel og den Augsburgske Bekiendelse, end de langt strængere og stivere Lære-Forskrifter, de siden tilføiede; men her kræver Stats-Historien sin Ret, saa vi maae overlade til Kirkens og Skolens Historie at give de Sachsiske Høiskoler deres Skudsmaal, og vende os til den verdslige Kamp, Lutherdommen strax efter sin Stiflers Død¹ (1546—52) maatte bestaae, før den vandt Borger-Ret i det Hellige Romerske Rige.

Denne Kamp, bekiendt under Navn af den Smalkaldiske Krig, er vel i sig selv meget ubetydelig, men som det eneste virkelige Forsøg, den stormægtige Keiser Carl den Femte gjorde paa at udrydde det »Lutherske Kiætter«, som han snart i tredive Aar havde truet med al Landsens Ulykke, er den dog blevet ligesaa verdenshistorisk som han, og desuden viser den os klart, at det var Reformationen, der frelst Tydskland fra at blive et ligesaadan stort Sultanat, som Spanien og Frankerig. Saadanne Sultanater var nemlig i Tidens Smag, da Middelalderens kirkelige og klosterlige, ridderlige og borgerlige, Stålbroderskaber havde overlevet sig selv og tabt deres Glands, uden at Folkene var kommet til Bevidsthed, og i saadanne ledige Timer (aandelige Vacancer) er det, man beundrer Stilemagere i Skolen og Skolemestere paa Thronen, skjøndt deres Klogskab er en Landeplage og deres Heltegierning Aandsfortærelse. Paa Ruinerne af Italiens Fristæder var det, La-

Det Sættende Aarhundrede

tin-Skolen med sit Stilemageri, og paa Ruinerne af det Franske Ridderskab, Despotiet med Skoleretten hævede sig, begge Dele efter det Byzantinske Mønster, og de vilde aabenbar allevegne ført til den Byzantinske Grav i Tyrkiets Ørk, dersom ikke ved Reformationen nye Kræfter var vaagnede, Plagerne formildede, og Folkene meer eller mindre førte tilbage til Menneske-Livet i sig selv og deres Modersmaal, saa der af dette Liv kunde udspringe en Oplysning, ei til Dødens men til Livets Tarv og Ære.

Først, naar man betænker dette, kan man forstaae, hvi baade Keiser Carl og Kongerne Frands den Første og Henrik den Ottende, trods al deres indbyrdes Kiv og Strid, og med deres fælles Ligegyldighed for Himlen, for Paven og Kirken, kunde være enige om at afskye Luther og Reformationen; thi baade maatte de føle sig fordunkede af Morten Luther, som en »Kongelig Skolemester« af en langt høiere Orden, og maatte finde, de voxde nedad, jo mindre Priis man salte paa »Purpur og kosteligt Linned«, Øiens-Lyst og Overdaadighed.

Betragte vi nu især Nederlænderen med de mange Kroner, hvoraf selv den Mindste var mere end han, i høiere menneskelig Forstand, kunde bære, da burde det ikke undre os, at han bar Nag til Livet i Aanden, om han end ikke bogstavelig havde havt Døden at takke for al sin Herlighed, men ogsaa det havde han; thi seent var han blevet Hertug i Burgund, hvis hans Fader ei var død i sin Ungdom, og aldrig var han blevet Konge over begge Sicilierne og over Spanien paa begge Sider af Verdens-Havet, hvis ikke Ferdinand den Catholskes Søn var død i sin Opvæxt og hans ældste Dattersøn i Vuggen.

Det var derfor i sin Orden, at Keiser Carl først i det Aar (1546), da hans mægtige Medbeilere: Morten i Wittenberg, Frands i Paris og Henrik i London, var døde, vovede at maale sig med Kurfyrsten af Sachsen og Landgreven af Hessen; men at det Høiheds-Skin, han derved vandt, dog kun var laant, det saae man snart, da Lutheranerne kjøbte Livet af ham, saa han i Fortvivlelse væltede sig ned af alle sine Throner og begrov sig endelig selv i et Spansk Kloster.

Vidste man nu god Besked saavel om »Sachsen og Hessen« fra gammel Tid, som om Kurfyrst Johan Frederiks og Landgrev Philips Herrestammer, da var her Stedet i Verdens-Historien til at meddele den, thi Reformationen har virkelig skaabt